

Ukraina nori, kad ES suteiktų jai aiškią narystės perspektyvą, tačiau Briuselis kol kas to nesiruošia daryti.

Ar ES ir toliau liks melžiama karve?

LAURYNAS JONAVIČIUS

Rytų Europos studijų centro ekspertas

Rugsėjo 3 d. Briuselyje įvyko ES šalių ir kaimyninių valstybių konferencija “Dirbti kartu stiprinant Europos kaimynystės politiką”. Jos tikslas – aptarti, kas pasiekta įgyvendinant Europos kaimynystės politiką (EKP), ir pasidalyti mintimis, ką dar galima tobulinti. Susitikime ES Komisijos pirmininkas Jose Manuelis Barroso ir ES išorinių santykių komisarė Benita Ferrero-Waldner pabrėžė, kad EKP sėkmingai įsibėgėja ir tokia sėkmė skatina plėtoti šio ES užsienio politikos instrumento panaudojimą. Reikėtų priminti, jog stringant ES plėtros procesams būtent kaimynystės politika tampa svarbiausia priemone plėsti saugumo ir stabilumo erdvę už ES ribų. Vis dėlto galima išskirti bent du svarbius dalykus, kurie buvo išsakyti konferencijoje, parodančius, kad su EKP kol kas dar ne viskas gerai.

Pirmasis – tai poreikis stiprinti politinę Europos kaimynystės politikos dalį. Pasak vieno iš kalbėtojų, palaikydama santykius su savo kaimynais ES turi būti ne tik “tiekėja”, bet ir “žaidėja”. Įgyvendinant kaimynystės politiką, ES šiandien dažnai primena melžiamą karvę, kuri gali daug duoti, bet beveik nieko nereikalauja mainais. Tai lemia Europos Komisijos perdėtas diplomatiškumas bei nuolatos akcentuojamas kaimynų “savarankiškumo” principas.

Noras išlikti politiškai korektiškiems ir nusistatymas teikti paramą tose srityse, kurias kaimynai patys traktuoja kaip prioritetines, iš tikrųjų padaro Europos kaimynystės politiką neveiksmingą skatinant teigiamus pokyčius. Tokia situacija, kaip rodo praktika, kaimynų dažnai suvokiama kaip teisė kažką gauti, bet ne kaip pareiga kažką daryti. Politinio elemento stiprinimas EKP leistų subalansuoti teises ir pareigas, nes gerokai padidintų “sąlygiškumo” principo taikymą.

Paprastai tariant, ekonominė nauda, kurią dabar kaimynai gauna praktiškai besąlygiškai (pakeisti įstatymus ar taisykles popieriuje visiškai nesunku), sustiprinus politinį Europos kaimynystės politikos elementą taptų pasiekiamą tik rodant aiškius praktinius rezultatus – mažinant korupciją, stiprinant įstatymo viršenybę, ginant žmogaus teises. Kol kas tokio abipusiškumo tarp ES ir kaimynų aiškiai trūksta ir tą pa-

brėžė nemažai pasisakiusiųjų.

Antra svarbi mintis, patvirtinanti ką tik minėtą “tiekėjos”, bet ne “žaidėjos” problemą, nuskambėjo iš Ukrainos atstovų. Ukraina išdėstė du pagrindinius pageidavimus EKP atžvilgiu: aiški narystės ES perspektyva ir išskirtinis statusas palaikant santykius su ES. Žinia, dabar EKP yra tarsi alternatyva narystei ES, kuri sunkiai susitvarko su šios plėtros iššūkiais ir yra kamuojama nemažų vidinių nesutarimų.

Narystės perspektyvos klausimas nėra naujovė Kijevo retorikoje – tai buvo išsakyta ir anksčiau. Ukraina pareiškė norinti gauti tokių pat santykių su ES statusą, kokį turi Rusija, t.y. išskirtinius dvišalius santykius, nevaržomus EKP formato. Viena vertus, tokie Kijevo pageidavimai atrodo lyg ir pagrįsti – Ukraina yra didžiausia Europos valstybė ir turi teisę reikalauti atitinkamo elgesio. Tačiau čia vėl

pamiršamos pareigos.

Siekis būti didžiąja ar bent jau regionine galia uždeda milžinišką atsakomybę. Ir ne tik už save, bet ir už kitus.

Šiuo atveju – už Moldovą, už Baltarusiją ir net už Pietų Kaukazo šalis. Nuo to, kaip plėtosis ES santykiai su Ukraina, labai priklauso visos EKP politikos sėkmė. Kijevui rodant tokį aukštumą ir žinant Rusijos pastangas išlaikyti “artimąjį užsienį” savo įtakoje, geriems ES ketinimams kaimynų atžvilgiu kyla daug problemų. Jų sprendimas labai priklauso nuo Ukrainos pozicijos.

Kartu tokie pareiškimai, deja, tik atskleidžia Ukrainos nepasirengimą būti europine valstybe. Reikia suprasti, kad norint tapti demokratiška Europos šalimi vien tik oranžinės revoliucijos nepakanka. Tam reikalingas ilgas ir sunkus darbas, prisiimant ne tik teises, bet ir pareigas. Kijevui atrodo kitaip. Be abejo, ES politinis neryžtingumas ir net neįgalumas taip pat prie to prisideda.

Trumpai tariant, tiesiai to nepasakydamos, per susitikimą ES šalys lyg ir sutarė, kad norint paversti EKP realius pokyčius skatinančiu išorinės politikos instrumentu, būtina rūpintis ne tik ekonomika, bet ir politika. Politika, kuri būtų (pro)aktyvi ir siųstų aiškių signalą partneriams, jog “nemokamų pietų nebūna”. Jei to nebus padaryta, ES ir toliau liks melžiama karve – be didesnės pagarbos ir rimtesnio požiūrio į ją. ■